

ბულინგის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა

ასოცირებული პროფესორი, სამართლის დოქ. *მორის შალიკაშვილი*, LL.M. (ჰამბურგი), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

2017 წლის პირველ დეკემბერს დანების გამოყენებით ხორავას ქუჩაზე 51-ე სკოლის ორი მოზარდის მკვლელობა მოხდა, ერთი მოზარდი დაიჭრა და რამდენიმე მოზარდის მიმართ გრძელვადიანი თავისუფლების აღკვეთა იქნა გამოყენებული. 2018 წლის 6 ივნისს ამ საქმის შემსწავლელი საპარლამენტო საგამოძიებო დროებითი კომისია შეიქმნა. კომისიამ შეისწავლა ე.წ. „ხორავას ქუჩის“ მკვლელობის საქმე და ხაზი გაუსვა ბულინგის როლს მოცემული დანაშაულის ჩადენაში. „ხორავას ქუჩის“ მკვლელობის საქმის გამო თანამდებობიდან გადადგა მთავარი პროკურორი და 51-ე სკოლის დირექტორის მოადგილე.¹

I. შესავალი

გასული საუკუნის 60-იან წლებში პეტერ-ჰაულ ჰეინემანი აკვირდებოდა სკოლის ეზოში მოსწავლეთა ქცევას. მისმა დაკვირვებამ აჩვენა, რომ მოსწავლეთა ერთი ნაწილი სისტემატურად ძალადობდა სხვა მოსწავლეებზე.² ამ დაკვირვებით ჰეინემანმა ბულინგის/მოზინგის კვლევას დაუდო საფუძველი. ერთი შეხედვით თითქოს უწყინარ, ბავშვურ ურთიერთობებს ისეთი მძიმე შედეგის მოტანა შეუძლია, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა „ხორავას ქუჩის“ შემთხვევაში. მოსწავლეთა არც თუ ისე მცირე ნაწილისთვის სკოლა ქცეულია ადგილად, სადაც მათ მიმართ სხვა მოსწავლეთა მხრიდან ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა, წამება, ღირსების შემლახავი ქმედება და დაცინვა სისტე-

მატურად ხდება. სკოლის მომსახურების საერთაშორისო კვლევის (PISA) 2017 წლის შედეგების თანახმად, გერმანიაში 15 წლის მოსწავლეების 15,7 პროცენტი, დაახლოებით ყოველი მეექვსე მოსწავლე თანასკოლელების მხრიდან ფიზიკური და სულიერი (ფსიქოლოგიური) ძალადობის და არასათანადო მოპყრობის მსხვერპლი ხდება. იმავე კვლევის თანახმად, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციაში (OECD) განვერიანებულ ქვეყნებში ეს მაჩვენებელი 18,7 პროცენტია.³

საქართველოში სასკოლო ბულინგის შესახებ კვლევები მწირია. ერთ-ერთი საინტერესო კვლევა ჩატარდა 2015 წელს სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტის მიერ. კვლევამ, რომელიც საქართველოს მასშტაბით ჩატარდა და 3829 რესპოდენტი გამოიკითხა, აჩვენა, რომ რესპოდენტთა (სკოლის ადმინისტრაცია და პედაგოგები) დაახლოებით 30,5% მიიჩნევს, რომ სკოლაში ხდება დამცირება/შეურაცხყოფა (ბულინგი) მოსწავლეებს შორის.⁴ სამწუხაროდ, სკოლის ადმინისტრაციისა და პედაგოგების დიდი ნაწილი (დაახლ. 67-69%) უარყოფს სკოლაში დამცირება/შეურაცხყოფის (ბულინგის) ფაქტების არსებობას, რაც უარყოფითად აისახება პრობლემის პრევენციაზე.⁵

ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შემსწავლელი საპარლამენტო დროებითი საგამოძიებო კომისიის მიერ მოპოვებული მონაცემებით ბოლო წლებში სკოლაში მოსწავლეებს შორის სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფის ფაქტების სტატისტიკური მონაცემები ასე გამოიყურება: 2015-2016 სასწავლო წელს დაფიქსირდა 2 582; 2016-2017 სას-

¹ იხ. 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნა და რეკომენდაციები, 2018.

² Graf, Alexander, *Mobbing, Theoretische und empirische Untersuchung von Konflikten im Bereich des Berufsschulwesens und Ableitung von Handlungsempfehlungen für Schule und Individuum*, 2007, გვ. 7; *შალიკაშვილი, მორის*, ძალადობის კრიმინოლოგია, 2012, გვ. 163.

³ <https://www.wiwo.de/politik/deutschland/pisa-studie-fast-jeder-sechste-jugendliche-ist-ein-mobbing-opfer/19687708.html>, (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

⁴ http://issa-georgia.com/files/Reports/TPDC/TPDC-Org.-Culture-Report_Final.pdf, გვ. 70 (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

⁵ http://issa-georgia.com/files/Reports/TPDC/TPDC-Org.-Culture-Report_Final.pdf, გვ. 70 (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

ნავლო ნელს – 2 538; ხოლო, 2017-2018 სასწავლო ნელს – 3 673 შემთხვევა.⁶

ზემოაღნიშნული ეროვნული და საერთაშორისო კვლევები ნათლად მიუთითებენ მოსწავლეებს შორის სკოლაში ბულინგის (ფიზიკური და ფსიქიკური ძალადობის) არსებობაზე.

წინამდებარე ნაშრომში ყურადღება გამახვილდება მხოლოდ სასკოლო ბულინგის საკითხებზე.⁷ როგორია ბულინგის შედეგები, ხდება თუ არა მოსწავლეებს შორის ბულინგის სისხლისსამართლებრივი რეგულირება, ბულინგისთვის სასჯელის დაკისრება რამდენად შეესაბამება ზიანის და პროპორციულობის პრინციპებს და რამდენად არის აუცილებელი ბულინგის თაობაზე კონკრეტული რეგულაციის ცალკე მუხლის არსებობა სისხლის სამართლის კოდექსში?

II. ბულინგის ცნება

ბულინგი არის მობინგი სასკოლო კონტექსტში.⁸ მობინგი არის ნეგატიური ხასიათის კომუნიკაციის პროცესი (ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა) სამსახურში, რომლის მიზანია მობინგის სამიზნე პირი მსხვერპლად გახდომა.⁹

Bullying ინგლისური სიტყვიდან Bullen-დან მომდინარეობს და ძირითადად ინგლისურენოვან ლიტერატურაში გამოიყენება და მობინგის სინონიმია, რომელიც გერმანულენოვან ლიტერატურაში გვხვდება.¹⁰ ბულინგი არის არასასურველი, განმე-

ორებითი აგრესიული საქციელი მოზარდის მიმართ სხვა მოზარდის ან მოზარდთა ჯგუფის მიერ ჩადენილი, რომელიც არ არის მისი დედამამიშვილი ან ახლო მეგობარი.¹¹

ამერიკის შეერთებული შტატების განათლების დეპარტამენტი ბულინგს შემდეგნაირად განმარტავს: „ბულინგი გულისხმობს სხვა ადამიანისათვის ზიანის მიყენების შეგნებულ და უმეტესწილად არაპროვოცირებულ მცდელობებს. თავისი ხასიათით ბულინგი შეიძლება იყოს ფიზიკური და ვერბალური ან პირდაპირი თუ არაპირდაპირი. ბულინგი მოიცავს ერთი ან მეტი ადამიანის მიერ სხვა ადამიანის მიმართ განმეორებით ჩადენილ ნეგატიურ ქმედებებს, ასევე ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური ძალის დისბალანსს“.¹²

ქართულ კანონმდებლობაში დამკვიდრდა ბულინგი,¹³ რის გამოც ჩვენც ამ ცნებას გამოვიყენებთ.

ბულინგის ცნების მრავალფეროვნების გამო მნიშვნელოვანია გამოიყოს ის ნიშნები/მახასიათებლები, რომლებიც ამ ქმედებას ახასიათებს:¹⁴

- დამნაშავე (ბულერი) მიზნად ისახავს მსხვერპლისთვის ზიანის მიყენებას ან მის დაზინებას;
- მსხვერპლის მიმართ აგრესიული ქცევა განმეორებით ხორციელდება;
- ბულინგის ჩამდენის პროვოცირება არ ხდება მსხვერპლის მიერ;
- ბულინგი ძირითადად ახლო სოციალურ ჯგუფებში ხდება (თანაკლასელი, თანასკოლელი);

⁶ იხ. 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნა და რეკომენდაციები, გვ. 35.

⁷ სტატიის მოცულობის გათვალისწინებით წინამდებარე ნაშრომში მოხდება მხოლოდ სასკოლო ბულინგის ფარგლებში მსჯელობა, თუმცა ზრდასრულთა ბულინგის შემთხვევების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხიც შეიძლება კვლევის საგანი გახდეს.

⁸ Heimann, Rudi/Fritzsche, Jürgen (Hrsg.), Gewaltprävention in Erziehung, Schule und Verein, 2020, გვ. 15.

⁹ Leymann, Heinz, Mobbing. Psychoterror am Arbeitsplatz und wie man sich dagegen wehren kann, 1993, გვ. 21.

¹⁰ Popow, Christian/Ohmann, Susanne/Paulus, Frank, „Cyberbullying“ unter Jugendlichen – Daten, Trends und Möglichkeiten der Prävention, In: Monatsschrift Kinderheilkunde, 2018, 498, ხელმისაწვდომია: <https://link.springer.com/>

article/10.1007/s00112-018-0464-8 (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

¹¹ Popow, Christian/Ohmann, Susanne/Paulus, Frank, „Cyberbullying“ unter Jugendlichen – Daten, Trends und Möglichkeiten der Prävention, In: Monatsschrift Kinderheilkunde, 2018, 498, ხელმისაწვდომია: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00112-018-0464-8> (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

¹² გაეროს ბავშვთა ფონდის (UNICEF) ეროვნული კვლევა საქართველოს სკოლებში ძალადობის შესახებ, 2008, გვ. 7, <https://www.unicef.org/georgia/media/2171/file/zaladobaskolebshi-kvleva.pdf> (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

¹³ „არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგიის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 2012 წლის 22 მარტის №235-ე ბრძანებულება.

¹⁴ von Marées, Nodoli, Der Bullying- und Viktimisierungsfraagebogen: Konstruktion und Analyse von Instrumenten zur Erfassung von Bullying im Vor- und Grundschulalter, 2008, გვ. 17; BGH 4 StR 168/13 და BGHSt 48, 34, 36 f.

- ბულინგის ჩამდენი უფრო ძლიერია (მსხვერპლის მიერ აღიქმება) ვიდრე მსხვერპლი;
- მსხვერპლი იმყოფება პათოლოგიურ, სომატურ-ობიექტურ მდგომარეობაში და იძულებულია შეცვალოს ჩვეული ცხოვრების წესი.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მიღწეულმა ინტერნეტიზაციამ ბულინგის განსაკუთრებული სახე – კიბერბულინგი წარმოქმნა. ბულერის ანონიმურობამ, რომელსაც ინტერნეტი უზრუნველყოფს, უფრო ინტენსიური და მძიმე გახდა მსხვერპლის შეურაცხყოფის აქტივობები.¹⁵

III. ბულინგის შედეგები

სისხლისამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე მსჯელობისთვის საჭიროა განისაზღვროს ბულინგის მიერ მსხვერპლისთვის მიყენებული ზიანის ხასიათი და ინტენსივობა.

გერმანელ მოსწავლეებზე ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ კიბერბულინგის შედეგად: 67,9% გაბრაზდა; 35,9%-ს ფსიქიკური ზიანი მიადგა; 22,3% – სასონარკვეთილი გახდა; 21,5% უმწეოდ იგრძნო თავი; 17,9% შეშინდა. კიბერბულინგის მსხვერპლებს ფსიქოსომატური პრობლემები შეექმნა: 7,6%-ს თავისტკივილი; 6,6%-ს მუცლის ტკივილი და 17,1%-ს უძილობა. გარდა ამისა, 3,7%-ს სურვილი აღარ ჰქონდა სკოლაში სიარულის და 9,3%-ს მეგობრებთან ურთიერთობის.¹⁶

ბოლო წლების განმავლობაში ჩატარებულმა არაერთმა კროსკულტურულმა და გრძელვადიანმა კვლევამ აჩვენა, რომ ბულინგი პირდაპირ კავშირშია შემდეგ ფსიქიკურ და სხვადასხვა ხასიათის პრობლემების წარმოქმნასთან მოსწავლეებში: მწუხარება და უბედურად თავის გრძნობა, დაბალი თვით-

შეფასება, ნაკლები სოციალური კომპეტენცია და კომუნიკაციის უნარი, სკოლიდან გადასვლის სურვილი, დეპრესია, მარტოობის განცდა, აგრესიული ქმედებებისკენ მიდრეკილება, ემოციების კონტროლის პრობლემა, ფსიქოაქტიური ნივთიერებების (ნარკოტიკების) და ალკოჰოლის მიღება, სუიციდის მცდელობა.¹⁷ ბულინგი ასევე წარმოქმნის სტრესს, რომელიც ბავშვის ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე პირდაპირ აისახება და შემდეგ ფსიქოსომატურ სიმპტომებს წარმოქმნის: მუცლის-, თავის-, ზურგის ტკივილი და თავბრუსხვევა.¹⁸

ბულინგის შედეგად წარმოქმნილი ქრონიკული სტრესი ხელს უწყობს მსხვერპლში სტრესის ჰორმონის კორტიზოლის წარმოქმნას, რაც იმუნური სისტემის დაქვეითებას უწყობს ხელს. შესაბამისად, ბულინგის მსხვერპლი ბავშვები ხშირად ხდებიან ავად და აცდენენ სკოლას.¹⁹

კვლევები ადასტურებენ, რომ ბულინგმა და ძალადობამ სკოლაში შეიძლება გამოიწვიოს არასრულწლოვანთა ჩართვა დანაშაულებრივ ან ექსტრემისტულ ჯგუფებში.²⁰ ბულინგის მსხვერპლობამ შეიძლება უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის მათი დანაშაულებრივ ჯგუფებში განევრიანება გამოიწვიოს.²¹

კვლევების თანახმად, (კიბერ)ბულინგის ჩამდენი და მისი ქმედების მსხვერპლი 12-19 წლის ორივე სქესის მოზარდები არიან.²²

¹⁷ Petras, Ira-Katharina/Petermann, Franz, Übersicht zu Risikofaktoren für Cybermobbing-Viktimisierung im Kindes- und Jugendalter und Empfehlungen für die Präventionsarbeit, Zeitschrift für Psychiatrie, Psychologie und Psychotherapie, 2019, 67 (4), გვ. 209-210; von Marées, Nadoli, Der Bullying- und Viktimisierungsfragebogen: Konstruktion und Analyse von Instrumenten zur Erfassung von Bullying im Vor- und Grundschulalter, 2008, გვ. 54-61; Heimann, Rudi/Fritzsche, Jürgen (Hrsg.), Gewaltprävention in Erziehung, Schule und Verein, 2020, გვ. 53.

¹⁸ von Marées, Nadoli, Der Bullying- und Viktimisierungsfragebogen: Konstruktion und Analyse von Instrumenten zur Erfassung von Bullying im Vor- und Grundschulalter, 2008, გვ. 61.

¹⁹ von Marées, Nadoli, Der Bullying- und Viktimisierungsfragebogen: Konstruktion und Analyse von Instrumenten zur Erfassung von Bullying im Vor- und Grundschulalter, 2008, გვ. 62.

²⁰ ბიორგო, ტორე, დანაშაულის პრევენცია – ყოვლისმომცველი მიდგომა, 2019, გვ. 49.

²¹ ბიორგო, ტორე, დანაშაულის პრევენცია – ყოვლისმომცველი მიდგომა, 2019, გვ. 122.

²² Petras, Ira-Katharina/Petermann, Franz, Übersicht zu Risikofaktoren für Cybermobbing-Viktimisierung im Kindes-

¹⁵ Neubacher, Frank, Kriminologie, 3. Auflage, 2017, გვ. 210; Popow, Christian/Ohmann, Susanne/Paulus, Frank, „Cyberbullying“ unter Jugendlichen – Daten, Trends und Möglichkeiten der Prävention, In: Monatsschrift Kinderheilkunde, 2018, 499, ხელმისაწვდომია: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00112-018-0464-8> (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

¹⁶ Petras, Ira-Katharina/Petermann, Franz, Übersicht zu Risikofaktoren für Cybermobbing-Viktimisierung im Kindes- und Jugendalter und Empfehlungen für die Präventionsarbeit, Zeitschrift für Psychiatrie, Psychologie und Psychotherapie, 2019, 67 (4), გვ. 204.

ძალადობის მსხვერპლი (მათ შორის ბულინგის მსხვერპლი) სწავლობს ისეთ ქცევას, რომელიც ხელს შეუწყობს მას, რომ თავი აარიდოს მსხვერპლად გახდომას.²³ აღნიშნული კი არის მსხვერპლის იძულება მნიშვნელოვნად შეცვალოს ცხოვრების მანამდე არსებული სტილი.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია ხაზი გაესვას იმ ფაქტს, რომ ბულინგის ცნება მოიაზრებს აგრესიულ და ძალადობრივ ქმედებას, რომელსაც სისტემატიური ხასიათი აქვს, მსხვერპლს ზიანს აყენებს ან აშინებს და ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს. თუმცა შესაძლებელია ერთჯერად, მძიმე შეურაცხყოფელ ქმედებასაც ჰქონდეს იგივე ხასიათის შედეგები მსხვერპლისთვის, რაც ექნება სისტემატიურ ბულინგს.

IV. ბულინგის სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობა

ბულინგის ქმედებას როგორც აღინიშნა საკმაოდ სერიოზული ზიანი მოაქვს მსხვერპლისთვის. ბულინგი წარმოადგენს სხვადასხვა სახის ქმედებას დაწყებულს ფიზიკური კონტაქტიდან მსხვერპლის შესახებ ჭორების გავრცელებით დამთავრებული.²⁴ შესაბამისად, ბულინგისთვის სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობა შესაძლებელია დადგეს მაგალითად, სსკ 117-120 მუხლებით (ჯანმრთელობის დაზიანება), სსკ 115 მუხლი (თვითმკვლელობამდე მიყვანა), სსკ 126 მუხლი (ძალადობა), სსკ 181 მუხლი (გამოძალვა), სსკ 187 მუხლი (ნივთის დაზიანება ან განადგურება).

ბულინგის ცალკე სსკ-ის მუხლად ჩამოყალიბება შეიძლება „სწორედ ის ხელსაწყოა, რომელიც ყველაზე დიდი დოზით ახდენს დანაშაულის პრევენციას... თუ ადამიანს ნეიტრალური დამოკიდე-

ბულება აქვს ზიანისა და ტანჯვის მიყენებასთან, ცალკეულ სიტუაციაში მან შეიძლება გაუგონარი სისასტიკე ჩაიდინოს. გარეშე ფაქტორებმა შეიძლება დიდი გავლენა მოახდინოს ადამიანის მხრიდან სოციალური, პოლიტიკური ან მორალური წესრიგის აღქმადობასთან დაკავშირებით.“²⁵ სწორედ, ასეთი, გარეშე ფაქტორი შეიძლება გახდეს სსკ-ით ბულინგის დასჯადობა, რაც პოტენციურ ბულერს წესრიგის აღქმაში დაეხმარება. მოზარდისთვის იმის ცოდნამ, რომ მისი ქცევა სახელმწიფოს მხრიდან სერიოზულად აღიქმება და დაუსჯელი არ დარჩება, ბულინგის პრევენციას უნდა შეუწყოს ხელი. კვლევები მიუთითებენ, რომ მოზარდების დიდი ნაწილი (ზოგიერთი კვლევის მიხედვით 73%, ხოლო სხვა კვლევებით 90%) პოლიციაში ერთხელ ან ორჯერ რეგისტრირების შემდეგ კანონმორჩილ ცხოვრებას უბრუნდება.²⁶

ბულინგის დასჯადობა სკოლის ადმინისტრაციისა და მასწავლებლების მხრიდან ბულინგის პრევენციის მეტი ყურადღების მოპყრობის აუცილებლობას უზრუნველყოფს,²⁷ რადგან სკოლას ნამდვილად არ ენდომება მართლმსაჯულების ორგანოებთან გამოძიების დროს მუდმივი ურთიერთობა, რაც სკოლის იმიჯს დააზარალებს და სკოლის ადმინისტრაციის სამსახურებრივი და მორალური პასუხისმგებლობის საკითხს დააყენებს.

ბულინგის დანაშაულის ჩამდენი სუბიექტი, რა თქმა უნდა, არის 14 წელს მიღწეული პირი.

საკითხავია, რამდენად არის შესაძლებელი ბულინგისთვის ცალკე მუხლის სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინება და ქმედების პროპორციული სასჯელის დაკისრება.

²⁵ ბიორგო, ტორე, დანაშაულის პრევენცია – ყოვლისმომცველი მიდგომა, 2019, გვ. 47.

²⁶ შალიკაშვილი, მორის/მიქანაძე, გივი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მეორე გამოცემა, 2016, გვ. 18.

²⁷ 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნის თანახმად, „მანდატურებს მეტი ძალისხმევის გაღება ევალებოდათ, როგორც სკოლის პერიმეტრის კონტროლისთვის, ისე დირექტორის მოადგილისგან მიღებული ინფორმაციის გადასამოწმებლად და მოსწავლეთა დიდი ჯგუფის აღმოსაჩენად. ხაზგასასმელია, რომ არც დირექტორის მოადგილემ და არც მანდატურებმა არ შეატყობინეს პოლიციას აშკარა კონფლიქტური მდგომარეობის თაობაზე“.

und Jugendalter und Empfehlungen für die Präventionsarbeit, Zeitschrift für Psychiatrie, Psychologie und Psychotherapie, 2019, 67 (4), გვ. 208-209; Heimann, Rudi/Fritzsche, Jürgen (Hrsg.), Gewaltprävention in Erziehung, Schule und Verein, 2020, გვ. 55.

²³ Heimann, Rudi/Fritzsche, Jürgen (Hrsg.), Gewaltprävention in Erziehung, Schule und Verein, 2020, გვ. 36; შალიკაშვილი, მორის, კრიმინოლოგია, მესამე შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა, 2017, გვ. 197.

²⁴ Heimann, Rudi/Fritzsche, Jürgen (Hrsg.), Gewaltprävention in Erziehung, Schule und Verein, 2020, გვ. 55.

1. სტიუარტ მილის ზიანის პრინციპი

მე-19 საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი მოაზროვნე სტიუარტ მილი 1859 წლის ნაშრომში „თავისუფლების შესახებ“ ხაზს უსვამს ზიანის პრინციპის არსებობის აუცილებლობას ინდივიდის დასჯის დროს. მილის აზრით, „ერთადერთი მიზანი, რის მისაღწევადაც გამართლებულია საზოგადოების ინდივიდუალური თუ კოლექტიური ჩარევა მისი ნებისმიერი წევრის ქმედების თავისუფლებაში“, არის სხვებისთვის ზიანის მიყენების აღკვეთა.²⁸ ადამიანს ზიანი ადგება მაშინ, როდესაც იბლოკება მისი ინტერესები და მისი ცხოვრებისეული პერსპექტივები უარესდება.²⁹

როგორც ზემოთ აღინიშნა ბულინგი არის მრავალჯერადი, დროში მიმდინარე ქმედება და მისი შედეგი ძალიან მძიმე შეიძლება იყოს მსხვერპლისთვის, დაწყებული უბედურად თავის გრძობიდან დამთავრებული სუიციდის მცდელობით.

შესაბამისად, ბულინგი სწორედ ისეთი ქმედებაა, რომელიც მსხვერპლის მდგომარეობას და მის ცხოვრებისეულ პერსპექტივებს აუარესებს და, რომლის გამოც შესაძლებელია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხზე მსჯელობა.

2. პროპორციულობის პრინციპი

საინტერესოა, ბულინგის ქმედების სისხლისსამართლის კოდექსის ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება და ამ ქმედებისთვის დაწესებული სასჯელი რამდენად შეიძლება შეესაბამებოდეს პროპორციულობის პრინციპს. ქმედების კრიმინალიზაციის საკითხზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილებაში მოუწია მსჯელობა.³⁰

²⁸ მილი, სტიუარტ, თავისუფლების შესახებ, 2017, გვ. 17, ხელმისაწვდომია: <https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2017/03/jon-stiuart-mili-1.pdf> (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

²⁹ ბატაძე, უჩა, ზიანის პრინციპი, როგორც კრიმინალიზაციის ერთ-ერთი საფუძველი, სამართლის ჟურნალი, 2/2016, გვ. 292.

³⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თანახმად, „სამართლებრივ სახელმწიფოში ქმედების კრიმინალიზაცია გამოიყენება როგორც ultima ratio. საზოგადოების და ადამიანის ინტერესების დასაცავად სისხლისსამართლებრივი ნორმები უნდა გამოიყენებოდეს როგორც უკიდურესი საშუალება, როდესაც ამონურულია სამართლებრივ სიკეთეთა დაცვის არასისხლისსამართლებრივი საშუალებები“.³¹

ვინაიდან ბულინგისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველზე სასჯელის დაკისრება წარმოადგენს პირის თავისუფალი განვითარების უფლებაში ჩარევას აუცილებელია დადგინდეს ეს ჩარევა რამდენად არის ლეგიტიმური, გამოსადეგი, აუცილებელი და პროპორციული.³²

ა) ლეგიტიმური მიზანი

საინტერესოა, რომელ საჯარო ინტერესს შეიძლება ემსახურებოდეს ბულინგისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სასჯელის დაკისრება. „სახელმწიფოს, ზოგადად, გააჩნია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ლეგიტიმური ინტერესი... [შესაბამისად,] დანაშაულისა და სხვა ანტისოციალური ქცევის პრევენცია ნამდვილად წარმოადგენს ლეგიტიმურ მიზნებს“,³³ რომელთა მისაღწევადაც საქართველოს კონსტიტუციით დაცული უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს.

ზემოაღნიშნული კვლევების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ბულინგის ქმედება – ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა, დაცინვა, აბურხად აგდება იწვევს მძიმე შედეგს მსხვერპლის

№1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

³¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 37.

³² თავისუფალი განვითარების უფლების შეზღუდვის თაობაზე იხ.: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 13-57.

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 18.

თვის და უნდა ჩაითვალოს ანტისოციალურად, რაც სახელმწიფოს მხრიდან პრევენციული ღონისძიებების გამოყენების აუცილებლობის საკითხს აყენებს.

ბ) გამოსადეგობა

საზოგადოების უსაფრთხოების ლეგიტიმურ მიზანთან მიმართებით უნდა შეფასდეს, რამდენად ქმნის ბუღინგის ქმედება უსაფრთხოების დარღვევის საფრთხეს. საქართველოში სასკოლო ბუღინგის შესახებ 2015 წელს ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ გამოკითხული სკოლის ადმინისტრაციის და პედაგოგების 30,5% მიიჩნევს, რომ სკოლაში ხდება მოსწავლეებს შორის ბუღინგი. სკოლაში არსებულ უსაფრთხოების პრობლემებზე უთითებს ასევე 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიაც. აღნიშნული პირდაპირ უსვამს ხაზს სკოლაში უსაფრთხოების სერიოზულ პრობლემებს, რომლისთვისაც შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობაც დაწესდეს.

გ) აუცილებლობა/პროპორციულობა

მოცემულ ქვეთავში შესაფასებელია, თუ რამდენად არის აუცილებელი ხსენებული მიზნის ფარგლებში ბუღინგის ცალკე სისხლის სამართლის ნორმად გამოყოფა და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დადგენა.

2019 წლის 20 სექტემბერს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „ბავშვთა უფლებათა კოდექსი“, რომლის მიზანია ბავშვთა კეთილდღეობის უზრუნველყოფა. ამავე კანონის პირველი მუხლის, მეორე პუნქტის თანახმად, ბავშვთა კეთილდღეობის უზრუნველყოფისთვის აუცილებელია, რომ დაცულ იქნეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესები, რომელიც გულისხმობს „მისი ღირსების დაცვას, კეთილდღეობის, უსაფრთხოების, სიცოცხლის, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, განვითარებისა და სხვა ინტერესების რეალიზებას“.

„ბავშვთა უფლებათა კოდექსით“ გათვალისწინებული ინტერესების დაცვა შეუძლებელია სკოლის ბუღინგის პირობებში. საინტერესოა, რამდენად უზრუნველყოფს სკოლა ბუღინგისგან ბავშვების დაცვას. 2017 წლის პირველ დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავ-

ლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნაში აღნიშნულია, რომ „განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროსა და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებისგან მოწოდებული ინფორმაციით დასტურდება, რომ საჯარო სკოლებში გახშირებულია ისეთი გადაცდომები, როგორცაა: გაკვეთილის ჩაშლა, სკოლიდან გაპარვა, გაკვეთილის თვითნებურად მიტოვება, დაგვიანება, ფულის გამოძალვა, არაეთიკური ქცევა, მასწავლებლის შეურაცხყოფა, ჩაგვრა/ბუღინგი, ფიზიკური დაპირისპირება, აკრძალული საგნების ტარება. ამ გადაცდომებზე გამოყენებულ სახდელებს – სიტყვიერი გაფრთხილება, შენიშვნა, საყვედური, სასტიკი საყვედური, ან სკოლიდან 3-9 დღით დათხოვნა – ფორმალური დატვირთვა აქვს და არ შეიძლება ჩაითვალოს პრევენციულ ზომებად“.³⁴

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგიის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პრეზიდენტის 2012 წლის 22 მარტის #235-ე ბრძანებულების თანახმად, სკოლაში არსებული რისკფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენს არასრულწლოვანთა ქცევაზე და უბიძგებს მათ დანაშაულისაკენ არის მოსწავლეებს შორის მუქარა, დაშინება, ბუღინგი; დაბალი აკადემიური მოსწრება; დისკრიმინაცია; სკოლის სისტემატური გაცდენა.

ზემოაღნიშნულის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დღეს არსებული მდგომარეობა სკოლაში (ფულის გამოძალვა, არაეთიკური ქცევა, მასწავლებლის შეურაცხყოფა, ჩაგვრა/ბუღინგი, ფიზიკური დაპირისპირება, აკრძალული საგნების ტარება) ვერ უზრუნველყოფს „ბავშვთა უფლებათა კოდექსით“ გათვალისწინებულ მოსწავლის ღირსების დაცვას, უსაფრთხოების, სიცოცხლის, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლებისა და განვითარების რეალიზებას და შეიძლება მოზარდს დანაშაულის ჩადენისკენაც კი უბიძგოს. შესაბამისად, შეიძლება ვისაუბროთ ბუღინგის ქმედების სისხლისსამართლებრივ დასჯადობასა და შესაბამის სასჯელზე.

„მნიშვნელოვანია სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების

³⁴ 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნა და რეკომენდაციები, გვ. 38.

პრევენციულ მექანიზმებს შორის სწორი ბალანსის უზრუნველყოფა, შედეგზე და ზიანის შემცირებაზე ორიენტირებული და პრაქტიკული ეფექტის მქონე მიდგომების გამოყენება“.³⁵

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და სასჯელის დაკისრება ისეთი ქმედებისთვის/ბულინგისთვის, რომელიც საფრთხეს უქმნის სხვების ფსიქიკურ და ფიზიკურ ჯანმრთელობას, შეიძლება ჩაითვალოს სახელმწიფოს აუცილებელ და პროპორციულ ჩარევად ადამიანის უფლებაში.³⁶ „ქმედებისათვის დანიშნული სასჯელი უნდა იყოს თავად ამ ქმედებიდან მომდინარე საფრთხეების პროპორციული. პასუხისმგებლობის ხარისხი უნდა შეესაბამებოდეს“³⁷ ბულინგის ჩამდენის პიროვნებას, ქმედების მოტივს და მიყენებული ზიანის ხარისხს. მითუფრო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მოზარდების დიდი ნაწილი პოლიციაში რეგისტრირების შემდეგ წყვეტს დანაშაულებრივ აქტივობას.³⁸ მხედველობაშია ასევე მისაღები, რომ მოზარდის მიერ დანაშაულის ჩადენა ნორმალური და ეპიზოდური მოვლენაა³⁹ და „პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა (მათ შორის, თუნდაც დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენება ან საპროცესო შეთანხმების დადება), ნასამართლეობა და, შესაბამისად, პირის სტიგმატიზაცია“⁴⁰ უარყოფითი შედეგების მომტანი იქნება ბულინგის ჩამდენი ბავშვისთვის.

³⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 49.

³⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 49.

³⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 54.

³⁸ შალიკაშვილი, მორის/მიქანაძე, გივი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მეორე გამოცემა, 2016, გვ. 18.

³⁹ Neubacher, Frank, Kriminologie, 3. Auflage, 2017, გვ. 70-72; შალიკაშვილი, მორის/მიქანაძე, გივი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მეორე გამოცემა, 2016, გვ. 15-18.

⁴⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის №1/13/732 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 49.

პროპორციულად მაშინ შეიძლება საშუალება შეფასდეს, როცა იგი მიზნის მიღწევას უზრუნველყოფს და მისაღწევ მიზანთან პროპორციულ დამოკიდებულებაშია.⁴¹

ბულინგის პირველი ან თუნდაც მეორე ქმედებისთვის სსკ-ს მე-40 მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის ერთ-ერთი სახის გამოყენება არ იქნება ქმედების პროპორციული, ვინაიდან ზიანი რომელიც ბავშვს შეიძლება სასჯელის გამოყენებით მიადგეს (ნასამართლობა, ეტიკეტირება) აღემატება სასჯელის გამოყენებით მისაღწევ მიზანს, თურა თქმა უნდა ბულინგის ქმედება სსკ-ით გათვალისწინებული კონკრეტული დანაშაულის ნიშნებს არ შეიცავს.

პროპორციულობის პრინციპის გათვალისწინებით შესაძლებელია ბულინგის ქმედებისთვის მოხდეს პასუხისმგებლობის ღონისძიების/სასჯელის გამოყენების გრადაცია, ერთი ღონისძიებიდან მეორე ღონისძიებაზე გადასვლა, შემდეგი სახით:

- რეაგირების პირველი დონე – ბულინგის პირველი ქმედებისთვის შეიძლება ბუღერი მოსწავლის მიმართ სკოლის ადმინისტრაციის მიერ გამოიყენებოდეს სიტყვიერი გაფრთხილება, შენიშვნა, საყვედური, სასტიკი საყვედური, ან სკოლიდან 3-9 დღით დათხოვნა. ამავე საფეხურზე უნდა ხდებოდეს სასკოლო მედიაცია, რომელშიც საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება ჩართულნი იყვნენ ბუღერი და მსხვერპლი, მოსწავლეების მშობლები ან/და განათლების სამინისტრო;
- რეაგირების მეორე დონე – ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 26-ე მუხლით გათვალისწინებული სახდელის – გაფრთხილების დაკისრება 16 წელს მიღწეული ბუღერის მიმართ. ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის დაკისრება იმ მოსწავლის მიმართ ვისზეც სკოლის ადმინისტრაციის მიერ გამოყენებულმა სახდელმა შედეგი არ გამოიღო. 16 წლამდე ასაკის ბუღერის მიმართ რეაგირების პირველი დონის პირობების განმეორებით გამოყენება;
- რეაგირების მესამე დონე – თუ ბუღერის მიმართ გამოყენებულმა პირველი და მეორე დონის რეაგირებამ შედეგი არ გამოიღო, მის მიმართ გა-

⁴¹ ცქიტიშვილი, თემურ, სასჯელის პროპორციულობა, ნიგნში: სისხლის სამართლის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, 2016, გვ. 502.

მოყენებული იქნეს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის გათვალისწინებული განრიდების ერთი ან რამდენიმე ღონისძიება ან ჩართულ იქნეს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის გათვალისწინებულ განრიდება-მედიაციის პროგრამაში;

- რეაგირების მეოთხე დონე – თუ პირველმა სამამა დონემ არ გამოიღო შედეგი მოსწავლისთვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება და სასჯელის სახით შინაპატიმრობის შეფარდება. აქვე გასათვალისწინებელია, რომ დღეს არსებული საკანონმდებლო ჩანაწერი ჯარიმის გამოყენებას ხელს უშლის, რის გამოც შინაპატიმრობა ერთ-ერთ მისაღებ ღონისძიებად რჩება;⁴²
- რეაგირების მეხუთე დონე – თუ მოსწავლე შინაპატიმრობის შეფარდების პირობებში კვლავ აგრძელებს სხვა მოსწავლეების ბულინგს, შესაძლებელი იყოს მის მიმართ თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება ერთ წლამდე ვადით.

აუცილებელია ასევე მასწავლებლების და სკოლის ადმინისტრაციის მუდმივი ტრენინგი ბულინგის თაობაზე ცნობიერების ამაღლების, შემთხვევების აღმოჩენის, რეაგირებისა სასკოლო მედიაციის გამოყენების და პოლიციასთან თანამშრომლობის კუთხით.

ვფიქრობთ, პასუხისმგებლობის ღონისძიების/სასჯელის გამოყენების ზემოაღნიშნული გრადაცია პასუხობს ბულერის საქციელის/ქმედების სიმძიმეს და შეესაბამება პროპორციულობის საკითხს.

V. ბულინგის შედარება ადევნების დასჯადობის საკითხთან

2017 წლის 4 მაისს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 151¹ მუხლი – ადევნება. ამ მუხლის თანახმად, „პირადად ან მესამე პირის მეშვეობით პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის უკანონო თვალთვალი, ან არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით, ან ნებისმიერი სხვა

განზრახი ქმედება, რომელიც სისტემატურად ხორციელდება და იწვევს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძვლიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის“.

აღნიშნული ნორმით დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის ადამიანის ცხოვრების ინდივიდუალური სფერო, შინაგანი სიმშვიდის უფლება, რათა პირი არ გახდეს ფსიქოტერორის მსხვერპლი.⁴³

ადევნების ნორმის დისპოზიცია მსგავსია ბულინგის ქმედებასა და მისი შედეგის. იმის მიუხედავად, რომ საქართველოს სსკ-ში არსებობდა ადევნების ნიშნების შემცველი სხვა დანაშაულის შემადგენლობები,⁴⁴ ადევნება სისხლის სამართლის კოდექსით ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება განპირობებული იყო 2011 წლის 11 მაისს ევროპის საბჭოს მიერ მიღებული კონვენციით „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ (ე. წ. სტამბოლის კონვენცია).

გაეროს ბავშვთა უფლებათა კონვენცია და მისი საფუძველზე საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული ბავშვთა უფლებათა კოდექსი პირდაპირ საუბრობენ სახელმწიფოს ვალდებულებაზე ხელი შეუწყოს ბავშვის განათლებას, უსაფრთხოებას, განვითარებას და კეთილდღეობას. სასკოლო ბულინგის პირობებში კი, აღნიშნული შეუძლებელია. შესაბამისად, ადევნების მსგავსად შეიძლება სახელმწიფომ იფიქროს ბულინგის სისხლის სამართლის ცალკე ნორმად ჩამოყალიბებასა და ისეთი ხასიათის ალტერნატიული სასჯელით სანქცირებაზე, რაც ბულინგის პრევენციას შეუწყობს ხელს.

ერთი შეხედვით შეიძლებოდა ადევნების მუხლს მოეცვა ბულინგის ქმედებაც, მაგრამ ადევნებისგან განსხვავებით ბულინგის ქმედება უფრო კომპლექსურია და (ფიზიკური) ძალადობის გამოყენებასაც გულისხმობს (განსხვავებით ადევნებისგან, რომე-

⁴³ ჯიშკარიანი, ბაჩანა, ადევნება, როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, DGSiZ (გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი) 3/2018, 46.

⁴⁴ დვალიძე, ირაკლი/ხარანაული, ლევან/თუმანიშვილი, გიორგი/წიქარიშვილი, კახაბერ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 313.

⁴² შდრ. შალიკაშვილი, მორის, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი ორი წლისაა, ნონა თოდუას 60 წლისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული, 2021, გვ. 91-93.

ლიც მხოლოდ ძალადობის საფუძვლიან შიშს მოითხოვს), რაც სცილდება ადევნების დისპოზიციის ფარგლებს. ადევნება შესაძლებელია სიყვარულის მოტივითაც კი განხორციელდეს,⁴⁵ როდესაც ბულინგი თავიდანვე უარყოფითი ქმედებაა და ის ბულიერის მხრიდან მსხვერპლის მიმართ ნეგატიურ დამოკიდებულებას გულისხმობს; ბულინგის ჩამდენის პროვოცირება არ ხდება მსხვერპლის მიერ, როცა ადევნების შემთხვევაში შეიძლება პოტენციურ მსხვერპლს თავდაპირველად მოსწონდეს კიდევ პოტენციური მოძალადის მხრიდან ყურადღება.

სისხლის სამართლის კოდექსში 151¹ მუხლის – ადევნება – დამატების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ 2019 წელს 86, ხოლო 2020 წელს 89 ადევნების დანაშაული მოხდა, რაც მუხლის ამოქმედებამდე არც კი ხდებოდა ცნობილი სამართალდამცავებისთვის ან თუ ხდებოდა, მასზედ რეაგირება

შეუძლებელი იყო არასრულყოფილი საკანონმდებლო რეგულაციების გამო და, შესაბამისად, რჩებოდა სახელმწიფო ყურადღებისა და პრევენციის გარეშე.⁴⁶ მოცემული სტატისტიკური მონაცემები ცხადყოფს, რომ 2017 წლის ცვლილება ადევნების კრიმინალიზაციის თაობაზე დროული და პრევენციის მატარებელია.

როგორც ადევნების, ასევე ბულინგის მსხვერპლს უწევს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლა. „მნიშვნელოვანი ხასიათის ცვლილება ნიშნავს პირის ცხოვრების ჩვეული რიტმის იმგვარ დარღვევას, როდესაც დაზარალებულს სასურველი საქციელის განხორციელებისთვის სჭირდება ზედმეტი დროის და ენერჯის ხარჯვა, ზედმეტი ეკონომიკური სახსრების გამოყენება ან გარკვეული ქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავება, რაც მომეტებულ დისკომფორტს უქმნის დაზარალებულს“.⁴⁷

⁴⁵ დვალაძე, ირაკლი/ზარანაული, ლევან/თუმანიშვილი, გიორგი/ნიქარიშვილი, კახაბერ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 322.

⁴⁶ <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/679/siskhlis-samartlis-statistikis-ertiani-angarishi> (ბოლოს ნანახია: 25.11.2021).

⁴⁷ დვალაძე, ირაკლი/ზარანაული, ლევან/თუმანიშვილი, გიორგი/ნიქარიშვილი, კახაბერ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 328.

მოსწავლეს, რომელიც ისე არის ბულიერით (ბულინგის ჩამდენი პირით) დაშინებული, რომ სკოლაში წასვლა არ უნდა ან სკოლის გამოცვლას ითხოვს, შეიძლება მოუწიოს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლა.⁴⁸ ის ტოვებს შეჩვეულ/შეგუებულ სოციალურ გარემოს და იძულებულია სხვა სკოლაში გადავიდეს. ის რაც ბულინგისთვის დამახასიათებელი შედეგია (ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლა) ადევნების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის აუცილებელი ელემენტია. შესაბამისად, თუ ბულინგს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლა მოჰყვა, შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის და ცალკე ბულინგის სსკ-ის მუხლად ჩამოყალიბების დროს საკმაოდ დიდი დატვირთვა მიეცეს (მაგალითად, რეაგირების მესამე, მეოთხე და მეხუთე დონის გამოყენება შეიძლებოდა).

VI. დასკვნა

იმის გათვალისწინებით, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში ბულინგის ცალკე მუხლად ჩამოყალიბების პირობებში სახეზე გვექნება მოზარდის სამართალდამცავ ორგანოებთან ურთიერთობით გამოწვეული ეტიკეტირება და რესოციალიზაციის პრობლემები საზოგადოებაში, აუცილებელია მოხდეს პასუხისმგებლობის ღონისძიების/სასჯელის გამოყენების გრადაცია, ერთი ღონისძიებიდან მეორე ღონისძიებაზე გადასვლა, რაც სასჯელის გამოყენების *ultima ratio* პრინციპის დაცვიდან გამომდინარეობს.

კვლევები ადასტურებენ, რომ მძიმეა ბულინგის შედეგები მსხვერპლისთვის. ვინაიდან ბულინგი არის არა მხოლოდ დანაშაულის ჩადენის ხელის შემწყობი პირობა,⁴⁹ არამედ ის თავად შეიცავს მძიმე ფსიქიკურ შედეგებს მსხვერპლისთვის, შეიძლება საჭირო იყოს მის ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება სსკ-ში.

ბულინგის ქმედების სსკ-ში ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება და მისი გამოყენება ზემოაღნიშნული

⁴⁸ შდრ. დვალაძე, ირაკლი/ზარანაული, ლევან/თუმანიშვილი, გიორგი/ნიქარიშვილი, კახაბერ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, 2019, გვ. 325-326, 328-329.

⁴⁹ შალიკაშვილი, მორის/მიქანაძე, გივი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, მეორე გამოცემა, 2016, გვ. 26.

გრადაციის მიხედვით, თავსებადია ზიანის და პროპორციულობის პრინციპებთან.

შეიძლება ბუღინგის ქმედება დასჯადი იყოს სისხლის სამართლის კოდექსით (მაგ. სსკ 117-120 მუხლებით (ჯანმრთელობის დაზიანება), სსკ 115 მუხლი (თვითმკვლელობამდე მიყვანა), სსკ 126 მუხლი (ძალადობა), სსკ 126 მუხლი (გამოძალვა), სსკ 187 მუხლი (ნივთის დაზიანება ან განადგურება), თუმცა კონკრეტულად ბუღინგის ქმედების სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება და მისი სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯადობა მასთან ბრძოლის ერთ-ერთ ეფექტურ საშუალებას წარმოადგენდეს. სკოლაში დღეს არსებული სიტუაციის გათვალისწინებით, როგორც 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი მოსწავლის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნამ აჩვენა ამონურული სამართლებრივი სიკეთის დაცვის არასისხლისსამართლებრივი საშუალებები სკოლაში; სკოლის დისციპლინური ხასიათის ღონისძიებებს მხოლოდ ფორმალური დატვირთვა აქვს; არ არის პრევენციული ხასიათის და ვერ უზრუნველყოფს სკოლაში მოსწავლეების და პერსონალის უსაფრთხოებას.⁵⁰

ბუღინგის ქმედების სსკ-ში ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება და მისი გამოყენება ზემოაღნიშნული გრადაციის მიხედვით, მიუთითებს, რომ მუხლი უნდა ჩამოყალიბდეს დათქმით, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება შეიძლებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სკოლის დისციპლინურმა და ადმინისტრაციულმა სახედლებმა შედეგი არ გამოიღო.

შესაბამისად, ვფიქრობთ, აუცილებელი იქნებოდა დაწყებულიყო მსჯელობა და სამეცნიერო კვლევები ბუღინგის სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე მუხლად ჩამოყალიბების საკითხზე, რაც თავიდან აგვაცილებდა „ხორავას ქუჩის“ მსგავს შემთხვევებს.

⁵⁰ 2017 წლის 1 დეკემბერს თბილისში, ხორავას ქუჩაზე მომხდარი დანაშაულის შედეგად ორი ახალგაზრდის მკვლელობის საქმის შემსწავლელი საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის დასკვნა და რეკომენდაციები, გვ. 38.